

Yttrande över Betänkandet En socionomutbildning i tiden SOU 2025:27

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar. MFD lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet, MFD, ser positivt på vissa förslag i betänkandet som skulle innebära förbättrade förutsättningar för blivande socionomer att möta en mångfald av behov, förutsättningar hos personer som befinner sig i olika typer av utsatthet och är i behov av samhällets olika insatser. MFD saknar dock en robust och utvecklad analys av behov av kunskap, färdigheter och förmågor hos blivande socionomer i förhållande till nya juridiska ramverk som på sikt kommer att vara viktiga verktyg och instrument för yrkesverksamma inom socialt arbete.

I övrigt lämnar MFD kommentarer i relation till utredningens vägval, bedömningar och förslag samt uppmärksammar behov av kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som blivande socionomer bör ha för att på ett effektivt sätt kunna bemöta personer med funktionsnedsättning i olika livssituationer och med olika förutsättningar och ofta komplexa och mångfacetterade behov.

Myndighetens synpunkter

Generella synpunkter

Inledningsvis vill MFD lyfta de medskick från Funktionsrätt Sverige och Riksförbundet Attention som från var sin sida belyser viktiga perspektiv kring socionomernas yrkesutövning i förhållande till målgruppen personer med funktionsnedsättning. MFD vill särskilt lyfta Funktionsrätts medskick när det gäller kunskaper och färdigheter som en yrkesverksam socionom behöver ha för att möta personer med funktionsnedsättning, det vill säga:

- kunskaper om hur livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning ser ut,
- utveckla en helhetssyn på individens behov av stöd och insatser samt en systemkunskap om vilka samhällsinsatser som fungerar och är tillgängliga samtidigt som man förstår vilka samhällsaktörer som behöver involveras,
- juridisk kunskap,

- kunskap och andra förutsättningar för att kunna möta och samtala med personer med funktionsnedsättning.

MFD vill betona vikten av att socialt arbete som yrkesfält och vetenskaplig disciplin inkluderar och framhäver viktiga perspektiv som flexibilitet i insatser och eftersträvan att förebygga olika typer av utsatthet. MFD konstaterar att utredningen i sin analys inte tillräckligt belyser och problematiserar de behov av kunskap, kompetens och arbetssätt hos blivande socionomer i förhållande till de nya juridiska ramverk såsom den ny socialtjänstlagen som planeras träda i kraft i juli 2025. Den nya lagen innebär en förflyttning mot en mer kunskapsbaserad socialtjänst som tar sin utgångspunkt i vetenskap och beprövad erfarenhet. Det innebär även ett fokus på förebyggande och lätt tillgänglig socialtjänst, övergripande planering och planering av insatser.

I denna nya kontext är MFD positivt till utredningens förslag att komplettera befintliga examensmål där man synliggör behov av kunskap om områdets vetenskapliga grund samt kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete med en formulering att visa kunskap om sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet.

Om kunskap och förståelse

När funktionsnedsättningar påverkar livsbetingelser

MFD ställer sig positivt till utredningens avsikt att integrera nya perspektiv i avdelningen kunskap och förståelser i examensordningen. Det är särskilt positivt att utredningen i sina förslag väljer att lyfta perspektiv som att visa kunskap om aktuella samhällsutmaningar samt att visa kunskap om barns behov och sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar barns, ungas, kvinnors, mäns, och äldres livsbetingelser, samt kunskap om hur funktionsnedsättningar påverkar människors livsbetingelser. Kunskap som MFD tar fram i form av olika rapporter och uppföljningar visar att klyftorna i levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning är betydligt sämre inom områden som exempelvis skola och utbildning, etablering på arbetsmarknaden, hälsa, vård, ekonomi, utsatthet för våld, och möjligheter till en aktiv fritid. MFD vill också poängtera att kunskap om hur funktionsnedsättningar påverkar människors livsbetingelser även inkluderar kunskap om hur funktionshinder förekommer och hur dessa kan överbryggas. Inom ramen för en socionoms yrkesutövande innebär det exempelvis kunskap och förståelse om hur man säkerställer en kommunikation som fungerar för alla.

Kunskap om våld

Examensmålet om att visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer som trädde i kraft år 2018 föreslås utökas med en formulering som integrerar hedersrelaterat våld och förtryck. Tillgänglig kunskap visar att personer med funktionsnedsättning är särskilt utsatta för våld, övergrepp och exploatering.

Forskning och statistik visar att personer med funktionsnedsättning löper högre risk att utsättas för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, och att kvinnor och barn med funktionsnedsättning är särskilt sårbara. Statistiken visar exempelvis att både hot om våld och våldsutsatthet för kvinnor med funktionsnedsättning fortsätter att öka.¹ MFD har även sett att verksamheter inom delar av socialtjänsten som utreder våld behöver fördjupade kunskaper om hur våldet kan ta sig uttryck mot personer med funktionsnedsättning. I en nyligen genomförd kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med funktionsnedsättning² har MFD inhämtat empiri från socialtjänsten. Framtagen kunskap visar att ärenden om hedersrelaterat våld och förtryck som berör personer med funktionsnedsättning är ofta komplexa och krävande att utreda. MFD välkomnar därmed utredningens förslag att inkludera hedersrelaterat våld och förtryck i examensmålet men vill också påpeka att en omformulering av examensmålet även borde synliggöra kunskap om utsatthet bland särskilt sårbara grupper som personer med funktionsnedsättning. Även med tillägget om hedersrelaterat våld och förtryck förblir examensmålet brett formulerat. MFD har i sin senaste kartläggning om våld mot personer med funktionsnedsättning föreslagit att särskilt sårbara grupper, exempelvis personer med funktionsnedsättning, skrivs in i examensmålet för att säkerställa att kunskap om särskilt sårbara gruppers utsatthet för alla sorters våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, inkluderas i ett flertal examensordningar, bland annat i examensordningen för socionomutbildningen.³

Socialutsatthet, normbrytande beteende och ungdomskriminalitet

I samklang med sina direktiv föreslår utredningen ett nytt examensmål som innebär att en socionomstudent ska kunna visa kunskap om och förståelse för hur socialutsatthet, normbrytande beteende och ungdomskriminalitet kan förebyggas och hur återfall i brott kan motverkas. MFD har nyligen sammanställt kunskap för att belysa den särskilda sårbarhet som barn och unga med funktionsnedsättning kan ha när det gäller normbrytande beteende och rekrytering till kriminella miljöer.⁴ I denna kunskapssammanställning konstaterar MFD att det finns en brist på specifik kunskap och kompetens hos samhällets aktörer och det inkluderar socialtjänsten. Behov av mer kunskap om funktionsnedsättningar berör exempelvis yrkesverksamma som arbetar utredande och handläggande men även yrkesverksamma som arbetar ute i fält och möter målgruppen. Flera aktörer beskriver att det finns behov av löpande kunskapshöjningar och av en ständig

¹ Myndigheten för delaktighet (2025) Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2024.

² Myndigheten för delaktighet (2025) Särskild sårbarhet, särskilt ansvar – Stödmaterial för att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning och kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med funktionsnedsättning.

³ Ibid, sida 93.

⁴ MFD (2025) Brottsförebyggande arbetet för bar och unga med funktionsnedsättning – En kunskapssammanställning om normbrytande beteende och kriminell rekrytering av barn och unga med funktionsnedsättning.

kunskapspåfyllnad.⁵ Skulle nya examensnål för socionomutredningen inkludera ett fokus om kunskap om normbrytande beteende och ungdomskriminalitet är medskick från MFD att sådan kunskap bör integrera perspektiv som synliggör specificiteten att förebygga och motverka dessa fenomen för målgruppen personer med funktionsnedsättning.

Varför ta bort formuleringen "förståelse" i examensmålen?

MFD ställer sig frågande till att utredningen på flera ställen i examensordningen föreslår att ersätta formuleringar som belyser behov hos student av att visa kunskap om och förståelse för en företeelse med formuleringar som enbart belyser behov hos student att visa kunskap om samma företeelse. Även om examensmålen bör betraktas som ramar för lärosäten att utforma sina utbildningar med viss flexibilitet befarar MFD en försvagning av examensmålen. Detta i ljuset av att utredningen i sitt förslag om nytt examensmål med fokus på ungdomsbrottslighet väljer att föreslå att en student ska visa kunskap om och förståelse för hur social utsatthet, normbrytande beteende och ungdomskriminalitet kan förebyggas och hur återfall i brott kan motverkas.

Färdighet och förmåga

MFD välkomnar utredningens förslag att komplettera med ett tillägg som belyser vikten av arbetet gentemot närstående i det befintliga examensmålet som preciserar att en student ska visa sådan färdighet som krävs för att utveckla och genomföra socialt arbete på olika nivåer i samhället i samarbete med de människor som berörs. Tillgänglig kunskap visar exempelvis att anhöriga till personer med funktionsnedsättning ger känslomässigt, socialt eller ekonomiskt stöd och hjälper till med exempelvis vård- och myndighetskontakter. En annan sårbar grupp av närstående som socionomer bör ha kunskap om är exempelvis föräldrar som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, och även behöver vara anhängstöd till sina barn med egen diagnos. Dessa föräldrar mår sämre och blir i högre grad utmattade än andra grupper av anhöriga.⁶ Även föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning är annan sårbar grupp.

I författningsförslaget (kapitel 1) framstår det att utredningen väljer att ta bort examensmålet som synliggör att en student ska visa förmåga att identifiera, strukturera, utreda och utvärdera insatser, på individ-, grupp- och samhällsnivå. I ljuset av medskicket från Funktionsrätt Sverige som synliggör att socionomerna behöver ha en helhetssyn på individens behov av stöd, där relevanta och samordnade insatser kräver kunskap om vilka samhällsinsatser som fungerar och är tillgängliga, om vilka olika samhällsaktörer som behöver involveras är MFD:s bedömning att förmågan hos en blivande socionom att identifiera, strukturera,

⁵ Ibid, sida 71.

⁶ Attention (2024) Attentions anhörigenkät 2024 – Kraschar jag så kraschar allt.

utreda och utvärdera insatser på individ-, grupp- och samhällsnivå en viktig förutsättning.

Det är mycket positivt att utredningen föreslår nya formuleringar i examensmålet som tydliggör vikten av lagarbete, samverkan, ledning, planering och samordning och kritiskt granskning och diskussion med olika grupper och intressenter som det föreslås i avsnitt 6.2.1. Sådana förmågor är viktiga för att en blivande socionom ”i egenskap av en spindel i nätet”⁷ ska ha kännedom om vilka olika samhällsaktörer som behöver involveras och när man behöver samordna insatser som leder till en bättre situation för en individ som intresseorganisationerna belyser i betänkandet. Som utredningen påpekar är insatser till personer med funktionsnedsättning ofta kräver samspel och dialog mellan olika aktörer som kommun och region och att det komplexa landskapet och ibland otydliga ansvarsfördelning sätter ljus på vikten av samordning och samverkan mellan aktörer som erbjuder olika stödinsatser. Även MFD:s kunskapssammanställningar om våld mot personer med funktionsnedsättning synliggör vikten av en effektiv samverkan mellan olika verksamheter för att förebygga eller agera mot våldsutsatthet. Dock vill MFD påpeka att förutsättningar till samverkan är också en organisationsfråga på verksamhetsnivå och inte enbart en kunskap och förmåga som ligger hos den enskilde socionomen.

Utbildning i juridik och handledd verksamhetsförlagd utbildning

MFD delar utredningens bedömning om hur kunskap i juridik utgör en bottenplatta i socionomernas yrkesutövning inom en mängd olika frågor. I ett funktionshindersperspektiv handlar det exempelvis om behovsbedömning och beslut kring tillgång till insatser inom LSS. Det berör även socionomens arbete att motverka alla former av våld. När det gäller frågan om handledd verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är medskick från MFD att VFU är en viktig möjlighet för en student att möta målgruppen personer med funktionsnedsättning och samla på kunskap om målgruppens livsvillkor.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), avdelningschef Pernilla Börjesson och utredare Emmanuel Galaup (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet
[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén

⁷ Attention i SOU 2025:27.

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Malin Ekman Aldén
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
TID:	2025-06-05 10:20:56 +02:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (malin.ekman-alden@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	21de3ced4853434ebd858ac6cec9eb0f

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2025-06-05 10:21:01 +02:00
Ref: 226138SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)